

semper mihi plusquam falsum, neque credo illud concedere auctores contrariæ sententiæ: quibus autem modis discursum factum subterfugerent, nec satis video, nec tempus est id examinandi.

11. Ultimo adjungi possunt confirmationes multæ, quæ vulgares sunt, et in dictis auctoribus legi possunt, ut quod appetitus naturæ est efficax in suo ordine, unde non extenditur ultra id, quod est possibile naturæ. Item, quod non est possibile, non est bonum in ordine naturæ, appetitus autem tendit in bonum: ergo appetitus naturalis ad id solum tendit, quod est bonum in ordine naturali. Affert etiam Cajetanus illud Aristotelis, in lib. de Cælo, quod natura dans inclinationem ad aliquem motum, dat organa ad illum. Fundamenta contrariæ sententiæ in prima probatione nostræ sententiæ sunt expedita, præter confirmationem de appetitu elicitu de quo jam dico.

SECTIO ULTIMA.

Utrum possit homo appetitu elicitu appetere naturaliter beatitudinem.

Hæc quæstio intelligi potest tam de beatitudine naturali, quam de supernaturali in particulari et in communi: illud autem *naturaliter* sumi potest vel ut distinguitur a supernaturali, vel ut separatur a libero, quia quod necessarium est, naturale dicitur, quia natura inclinatur ad unum: hic præcipue intendimus priorem sensum, nam de posteriori agitur 1, 2, quæst. 9 et 10.

1. *Assertio affirmativa de naturali beatitudine.* — *Probatur quoad beatitudinem in communi.* — Circa beatitudinem naturalem dicendum, hominem posse naturaliter appetere illam appetitu elicitu et efficaci, quantum est ex parte hominis. Hoc patet, nam imprimis si sit sermo de beatitudine in communi, illa ut sic proponitur ut summum bonum hominis, et ut proportionatum et connaturale: imo in illo objecto ut sic nulla apparet ratio mali; ergo non solum potest ab homine amari naturaliter, verum etiam non potest odio haberi, nam omne odium fundatur in aliquo amore, et omnis amor est alicujus boni, et omne bonum includitur in beatitudine in communi, unde qui amat aliquod bonum, hoc ipso virtute amat beatitudinem in communi, ut supra dixi. Quin potius addunt aliqui, quamvis non semper homo necessario appetat beatitudinem,

quia non semper de illa cogitat, tamen si cogitat, et actu consideret bonitatem ejus, ex hac suppositione non posse illam non amare, etiam quoad exercitium, quod est difficilius, etsi ad hunc locum non pertineat.

2. *Probatur etiam de beatitudine in particulari.* — De beatitudine autem naturali in particulari, facile etiam probatur, quia quidquid homo, seu voluntas appetit appetitu innato, potest etiam appetere appetitu elicitu naturali, si intercedat cognitio, quia objectum est proportionatum, et facultas in potentia non deest: sed ostendimus hominem appetere hanc naturalem beatitudinem appetitu innato, et naturaliter potest cognoscere illam esse maximam perfectionem suam; potest ergo illam appetere appetitu elicitu naturali. Potestque ad hoc confirmandum afferri illud Aristoteles 1, *Metaphy.*, cap. 1: *Homo naturaliter scire desiderat*, nam illud non solum de appetitu innato, sed de elicitu etiam exponunt interpretes: et D. Thomas etiam 1, 2, q. 10, a. 1 et 2, 2, q. 166, a. 2, naturalis autem beatitudo est quædam pars perfectissima scientiæ, cum in Dei cognitione consistat, atque eadem ratio est de amore. Quod autem Aristoteles dixit, *naturaliter*, non sumpsit quidem ut distinguitur a supernaturali appetitu, nihil enim de supernaturalibus cogitare potuit, unde multi colligunt Aristotelem voluisse, non solum actu naturali, sed etiam necessitate quadam voluntatem appetere sapientiam, seu, quod perinde est, naturalem beatitudinem, necessitate, inquam, saltem quoad specificationem: quod forte est verum per se loquendo, seu quantum est ex parte objecti, et seclusis extrinsecis impedimentis. Proprius tamen sensus est quod homo diligit illam quodam appetitu valde consentaneo naturæ: unde potest inferri alius sensus convenienter explicatus, ut dictum est.

3. *De supernaturalis beatitudinis appetitu naturali controversia.* — Circa supernaturalem beatitudinem non est dubium, quin per auxilium gratiæ possit homo illam appetere actu elicitu: de actu vero mere naturali est difficultas. D. Thomas enim dicit, hominem naturaliter appetere hanc beatitudinem actu elicitu, imo inde concludit illam esse possibilem, et perfectam beatitudinem, ut patet 1, 2, q. 3, art. 8, et 1 part., quæst. 20, art. 1 et 3, contra Gentes, cap. 25, 51 et 57. In contrarium vero est, quod illud objectum est supernaturale, et quia si homo hanc beatitudinem naturaliter appeteret, non quiesceret extra illam. Item quia appetitio elicitu fundatur in innata:

cum ergo hic non sit appetitus innatus, ut ostendi, neque erit elicitus naturalis.

4. De hoc multa scribunt Cajetanus, lococitato, et 1 part., quæst. 1, art. 1, Conradus, Ferrariensis, dict. cap. 51, qui in hoc conveniunt, ut propter auctoritatem D. Thomæ fateantur appetitum elicitum supernaturalis beatitudinis esse aliquo modo naturalem, negant tamen sub omni ratione naturalem, et ideo variis distinctionibus utuntur. Cajetanus enim, d. q. 3, a. 8, dicit, appetitum videndi Deum dici naturalem, quia inest naturæ ut subjecto, non quia in modo sit naturalis: sed hoc nihil valet, quia hoc modo et gratia, et ipsa visio dicitur naturalis, quia inest naturæ ut subjecto: at D. Thomas non ita loquitur. Secundo distinguit ibid. hominem naturaliter desiderare videre Deum, ut est una ex causis necessariis ad effectum naturæ, non tamen desiderare naturaliter videre quid est Deus absolute, ut Deus est. Hæc vero distinctio aut coincidit cum distinctione Ferrariensis, de qua statim: aut est intelligibilis, quia licet motivum hujus desiderii possit esse necessaria illa connexio, quæ est inter effectus naturales et Deum: tamen terminus, seu quod desideratur est visio Dei: ergo per hunc actum desideratur videri Deus, prout in se est. Aliter idem Cajetanus, 1 part., distinguit ex parte hominis, qui vel esse potest in solo lumine naturæ, vel illuminatus aliquo modo per gratiam, de hac beatitudine supernaturali: priori modo negat posse hominem naturaliter appetere illam beatitudinem, quia non potest apprehendere illam ut bonum sibi possibile: posteriori modo concedit, et ita exponit D. Thomas de homine in hoc statu esse locutum. Hanc vero doctrinam improbat Ferrariensis dicens, hoc esse præter intentionem D. Thomæ, qui loquitur de homine quatenus ea cognitione ducitur, quæ ex naturali cognitione effectuum naturalium oritur, et per eam excitatur ad desiderium videndi causam talium effectuum.

5. Et præterea nec primum membrum distinctionis est universim verum: nec secundum expedit difficultates, ut videbimus. Aliter distinguit Ferrariensis de visione Dei, ut est prima causa, vel ut est objectum supernaturalis beatitudinis. Priori modo dicit naturaliter appeti, et ita exponit D. Thomas non tamen posteriori modo. Hæc tamen distinctio supra, sect. præc., n. 4, est impugnata, quia ipsa prima causa prout in se visibilis est, ex hoc ipso præcise habet quod sit objectum supernaturale, quia in ratione primæ causæ includitur

quod sit actus purus, et suum esse ex hoc præcise habet quod sit objectum naturaliter invisibile creaturæ: ergo et quod sit objectum supernaturale, seu supernaturalis beatitudinis. Item ostendi visionem primæ causæ esse tam supernaturalem, quam potest esse beatifica visio, imo etiam omnino eandem.

6. Mihi ergo aliter dicendum occurrit, primo non posse hominem naturaliter habere appetitum elicitum absolutum, et efficacem illius beatitudinis supernaturalis consequendæ. Hanc conclusionem mihi probant rationes posteriori loco factæ, existimo esse rem certam, quia hic appetitus est proprius actus spei infusæ, per quam intendimus efficaciter tendere in illam beatitudinem, eamque consequi divina gratia adjuti. Præterea hic appetitus efficax virtute includit absolutam voluntatem exequendi omnia necessaria ad illam beatitudinem consequendam: sed hanc voluntatem non potest homo habere suis viribus naturalibus; si enim non potest habere naturaliter efficacem voluntatem credendi vera, et supernaturali fide, quæ est medium necessarium, quomodo poterit habere aliam voluntatem, quæ hanc continet, et plures alias? nec D. Thomas unquam locutus est de hac voluntate, neque ad hanc sufficit quod objectum in se sit bonum, et excellentissimum, sed oportet ut sit proportionatum, et possibile ipsi naturæ: quare hæc conclusio procedit tam de homine in pura cognitione, quam illuminato per fidem, nam semper indiget in voluntate auxilio elevante, et adjuvante ad hujusmodi actum efficacem.

7. Dicendum secundo, circa hanc beatitudinem supernaturalem potest homo habere appetitum naturalem imperfectum, et simplicis cujusdam complacentiæ, qui conditionatus actus dici solet, quia in objecto includit virtutalem conditionem: de hoc actu optime intelliguntur loca D. Thomæ, et experientia constare potest, nam hæreticus habet hunc affectum, et Gentilis habebit, si semel concipiat illam beatitudinem. Item, quia hic affectus esse potest circa impossibilia, nec contra hoc procedunt rationes factæ, quia circa materiale objectum supernaturale bene potest naturalis facultas habere aliquem actum imperfectum sub ratione aliqua naturali, aut communi, seu abstrahenti a naturali, et supernaturali: sic enim naturaliter credi potest fide humana mysterium Trinitatis, et ita etiam desiderari potest supernaturalis beatitudo, quatenus in ea apprehenditur communis ratio boni seu beatitudinis: quo circa hic affectus esse potest

non solum in homine illuminato ex ratione supernaturali, sed etiam in pura natura.

7. *Primum discrimen inter appetitionem naturalem ex lumine naturæ, et ex revelatione.— Secundum discrimen.* — Solum est duplex differentia, quia ex revelatione facile apprehenditur illa beatitudo ut magnum bonum, et possibile, tamen ex solo naturali discursu vix posset in mente hominis cadere, non tamen repugnaret aliquo modo et conditionate apprehendi, id est, quod esset bonum videre primam causam, si esset possibile. Secunda differentia est, quia postquam per revelationem constat homini esse ordinatum ad illam beatitudinem, homo toto affectu, non quidem perfecto, sed quantum ipse potest, illam desiderat, nec est contentus, nec quietus extra illam, saltem in via: at vero stando in pura natura, licet homo conciperet aliquale desiderium conditionatum illius visionis, tamen si prudenter

se gereret, non esset inquietus, sed esset sua naturali sorte contentus: sicut etiam posset homo illo modo appetere intelligere sine discursu, qui tamen appetitus nec sollicitaret, nec inquietaret animam, quia cognosceret esse de re valde aliena ab humana natura, atque propter hanc causam non esse necesse, ut huiusmodi affectus elicitus oriatur proprie ex appetitu innato ad illam rem, circa quam appetitus elicitus versatur, ut manifeste patet de aliis velleitibus, quæ versantur circa impossibilia: sed oritur ex affectu innato ad aliquam rationem communem, quam mens applicat in objecto superante naturam: unde fit, ut voluntas simplici affectu adhaereat illi rei sub illa præcisa ratione considerata. Atque ita solutæ sunt omnes rationes dubitandi supra positæ, et absoluta materia de Beatitudine, ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis Mariæ, etc.

FINIS TRACTATUS DE FINE HOMINIS.

TRACTATUS SECUNDUS.

DE

VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO.

PROOEMIUM.

Post tractationem de beatitudine, agendum de actibus humanis, quoniam sunt potissima media, quibus hæc beatitudo comparatur. Est autem de his actibus commune, et veluti prima, ac generalis conditio eorum, ut a voluntate deliberata procedant, unde voluntarii nominantur, et ideo hanc eorum conditionem in primis declaramus, in quo partim Aristotelem sequimur, partim deserimus. Ille enim postquam *in libr. 1. Ethicor.* de beatitudine disseruit: *in 2 tractat.* de habitibus, et virtutibus, quæ sunt principia humanorum actuum: *in 3* vero incipit agere de voluntario et involuntario. Quia vero hæc conditiones primo, ac per se reperiuntur in actibus, et cognitio actuum prior est, quam habituum, præit disputatio de voluntario, quam etiam tradit Aristoteles, *lib. 2 Ethicor.* ad Eudemum, *et libr. 1, Magn. moralium, cap. 12,* Nyssenus, *l. 5, sue Philosophiæ, cap. 1, 2 et 3,* Damasc., *l. 2, de Fide, capit. 20,* et Scholastici nonnulla attigerunt *in secunda distinction. 29 et 25.*

ELENCHUS TRACTATUS SECUNDI

DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO IN GENERE, DEQUE ACTIBUS VOLUNTARIIS IN SPECIALI.

Prooemium.

DISPUTATIO I.

DE VOLUNTARIO ET LIBERO, EORUMQUE COMPARATIONE, COMPLECTENS SECTIONES SEX.

- 1 Quid sit aliquid esse voluntarium.
- 2 Utrum in actibus humanis reperiatur liberum excludens necessitatem.
- 3 Quid sit esse liberum in humanis actibus, et quo pacto a perfecto voluntario distinguatur.
- 4 Quotuplex sit voluntarium.
- 5 Utrum sit aliquid voluntarium indirectum quod actum voluntatis non requirat, et quid sit necessarium ad illud.
- 6 In quibus rebus inveniatur voluntarium.

DISPUTATIO II.

DE INVOLUNTARIO, VIOLENTO ET COACTO, COMPREHENDENS SECTIONES SEX.

- 1 Quid sit involuntarium simpliciter, et quomodo se habeat ad coactum et violentum.
- 2 Quæ res possint esse, seu denominari violentæ.
- 3 Utrum Deus possit inferre violentiam rebus creatis.
- 4 Utrum Deus possit necessitatem, aut violentiam creatæ voluntati inferre in seipsa.
- 5 Utrum Deus possit inferre coactionem voluntati in seipsa.
- 6 Utrum possit homo, seu voluntas humana simpliciter cogi ad actus aliarum potentiarum, etc.